

İmam- Hatip Lisesi Öğrencilerinin Dinî Sorumluluk Düzeylerinin İncelenmesi: Bingöl Örneği

Muhammet Cevat ACAR*

Özet

Bu araştırmanın amacı İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeylerinin analiz edilmesidir. Araştırma 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Bingöl ilindeki İmam-Hatip Liselerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya tabaka ve kümeleme örnekleme yöntemleriyle seçilen 364 öğrenci katılmıştır. İlişkisel tarama modeliyle yapılan bu çalışmada, Kaya (2000) tarafından geliştirilen Dinî Sorumluluk Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada dört değişken analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencinin okuduğu okulun kendi seçimi olup olmadığı ve okul türü değişkenlerinin öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinde farklılaşmaya yol açtığı; cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinin ise öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinde farklılaşmaya yol açmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İmam- Hatip Lisesi, Dinî Sorumluluk, Din Eğitimi, Bingöl.

Examining Religious Responsibility Level Of İmam- Hatip High Schools Students According to Some Variables: The Case Of Bingöl

Abstract

The aim of this study is to analysis the religious responsibility level of İmam-Hatip High School students. The study was carried out in İmam- Hatip High Schools of Bingöl in the 2013-2014 academic years. A total of 364 students were chosen by using layering and cluster sampling techniques. The Religious Responsibility Scale developed by Kaya (2000) is used in this study which is performed through relational screening model. At the end of the study, it is found that the Variables such as school type and whether the school is choice of the student or not affect the students' religious responsibility level, on the other hand such as gender and class level do not affect the students' religious responsibility level.

Key Words: The İmam-Hatip High Schools, Religious Responsibility, Religious Education, Bingöl.

* Öğr. Gör., Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmetler Bölümü

Giriş

Ülkemizin din görevlisi ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan İmam-Hatip Liseleri, yaklaşık yetmiş yıllık bir süre içerisinde farklı fonksiyonlar icra eder hale gelmiştir. 90'lı yılların ortalarından itibaren politik gündemde yer almalarıyla birlikte popülerlikleri artmış ve İmam-Hatipli olmak farklı bir anlam taşımaya başlamıştır.

Bu çalışmanın temel amacı ülkemizde din eğitiminin temel kademelelerinden biri ve dinî sorumluluğun hem kazanıldığı hem de dinî sorumluluğun temsilcileri olan neslin yetişeceği yer olan İmam-Hatip Liselerinin dini sorumluluk açısından ne durumda olduklarını belirlemektir. Bu amaçla öncelikle İmam-Hatip Liseleri ile ilgili literatürde yer alan bilgiler özetlenmiş, ardından din eğitimi, dindarlık ve dinî sorumluluk kavramları açıklanmış son olarak da alan araştırmasından elde edilen bulgularla değerlendirilmiştir.

İmam-Hatip Liseleri'nin Kurumsal Gelişimi

İmam-Hatip Liselerinin sahip olduğu önemi anlayabilmek için din eğitiminin Osmanlı Devleti'nden günümüze geçirdiği değişimi görmek önemlidir. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'na kadar daha çok geleneksel usulle verilen din eğitimi; bu tarihten sonra yeni yöntemlerle vermeye başlanmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarıldığı 1924 yılına kadar farklı birçok din eğitimi kurumu açılıp kapanmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte Medreselerin yüksek kısımları İlahiyat Fakültelerine; orta kısımları ise İmam-Hatip Okullarına dönüştürülmüştür (Alagöz, 2003: 573).

İmam-Hatip Liselerinin Cumhuriyet dönemindeki durumları ise şu şekilde özetlenebilir: Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince 1924 yılında 22 adet İmam-Hatip Okulu açılmıştır. Ancak bu okullar uzun süreli eğitim verememiş ve yavaş yavaş kapanmaya başlamışlardır. 1930 yılında ise bu okulların tamamı kapanmıştır. Bu okulların kapanmasıyla birlikte din eğitiminde 18 yıllık bir boşluğun ardından CHP iktidarı tarafından 1948 yılında on ilde on ay süreyle din eğitimi veren İmam Hatip Kursları açılmıştır. Ancak bu kurslar da din eğitimi ihtiyacını karşılayamadıkları için yetersiz kalmışlar ve kısa süre içerisinde kapanmışlardır (Güran,1995).

Ülkemizde din eğitiminin ciddi bir şekilde verilmeye başlanması ancak 1951 yılında mümkün olmuştur. DP (Demokrat Parti) hükümeti tarafından, yine Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na dayanılarak 1951-1952 eğitim öğretim yılında İmam Hatip Okulları açılmıştır. Birinci kısmı 4 yıl ikinci kısmı 3 yıl olan bu okullar 7 il merkezinde (Ankara, Adana İstanbul Konya, Kayseri, Isparta, Kahramanmaraş) açılmıştır. Bu okullar 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1973 yılına kadar eğitim vermişlerdir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile birlikte İmam Hatip Okullarının ismi İmam Hatip Lisesi olarak değiştirilmiştir. Aynı kanunla birlikte bu liselerin bünyesinde İmam Hatip Ortaokulları açılmıştır. Bu ortaokullar 1997 yılına kadar eğitim vermeye devam etmişlerdir (Alagöz, 2003: 573). 1997 yılında çıkarılan 4306 sayılı kanunla birlikte 8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitime geçilmiş ve bu kanun gereğince ilkokul ve ortaokullar yerlerini ilköğretim okullarına bırakmıştır. (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun, 1997: madde 8) 2012 yılına kadar İmam- Hatip Ortaokulları kapalı kalmış ve zorunlu 12 (4+4+4) yıllık eğitime geçişle birlikte 2012 yılında İmam- Hatip Ortaokulları tekrar açılmıştır (İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2012: madde 7).

Dinî Sorumluluk Kavramı

İnsan akıl ve iradeye (seçme özgürlüğü) sahip olduğu için yaptığı işlerden, aldığı kararlardan ve hatta yapması gerekirken yapmadığı işlerden sorumludur, hesaba çekilir. Bu yüzden sorumluluk bireylerin hayatlarını şekillendiren ve aynı zamanda onlara bazı haklar veren bir duygu olarak tanımlanmaktadır. Ancak sorumluluk kavramının ahlaki, hukuki, psikolojik, dinî vb. tanımları da yapılmaktadır (Foulquie, 1994). Nitekim Draz (2004: 74) da sorumluluğu tanımlarken şu ifadeleri kullanmıştır: 'Sorumluluk, bir görev yapmaya ve bir işi yerine getirmeye çağrıldığı zaman başlar, bu çağrıya uyararak görevini yerine getirip hesabını teslim ettiğin yerde de biter.' Tanımların ortak noktası sorumluluk sahibi kişinin hesaba çekilebilir durumda olmasıdır. Bu da sorumlu tutulacak kişinin bir tercih- te bulunabilecek pozisyonda olmasını yani seçimlerinde özgür olmasını

gerektirir. Cüz'i iradeye sahip olmasının bir gereği olarak insanın sahip olduğu sorumluluk duygusu, onu diğer tüm yaratılmışlardan farklı kılmaktadır. Kaldı ki sorumluluk, bilinçli bir varlık olan insan dışında başka bir varlığa da yüklenemezdi. Nitekim ayetle (Ahzab 33/72) de sabittir ki bu yükü kendisi de istemiştir. Peki, insan yüklendiği bu yükün kendisine hangi görevleri yüklediğinin bilincinde midir? Dinî sorumluluk bu görevlerin tamamına denmektedir. Bu görevler bazı emirleri yerine getirmek şeklinde olabileceği gibi, bazı yasaklara uymak şeklinde de olabilmektedir.

Dinî sorumluluğun ön şartı mükellefiyettir. İslami literatürde mükellef: dinî hitapla yükümlü tutulan, düşünce, söz ve davranışlarına bazı dünyevi, uhrevi, hukukî vb. sonuçlar bağlanan, akli melekeleri yerinde olan baliğ (ergin) kişidir (Türkiye Diyanet Vakfı, 2012: 157). Yani bir kişinin sorumlu tutulabilmesi için gerekli olan iki temel şart, ehliyet ve akıl-baliğ olmaktır. Ehliyet kişinin dinî ve hukukî hükme muhatap olmasıdır. Akıl-baliğ olmak ise bireyin idrak gücünün gelişmesini ve belli bir olgunluk düzeyinde olmasını ifade eder. Ehliyet ve akıl- baliğ olma durumu göz önüne alınarak dini mükellefiyet için bazı yaş sınırları belirlenmiştir. Kız ve erkeklerde değişmekle birlikte bu sınır en az 9 en çok 18 yaş olarak kabul görmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinin kullanıldığı bir araştırmadır. Bu modelin bir gereği olarak da betimsel ve ortaya çıkarıcı bir alan araştırmasıdır (Karasar, 2010: 81).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2013- 2014 eğitim- öğretim yılında Bingöl ilindeki Bingöl İmam-Hatip Lisesi, Bingöl Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Bingöl Selahaddin Eyyubi Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören 10. ve 11. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bingöl İmam- Hatip Lisesi 1975, Bingöl Anadolu İmam- Hatip Lisesi 1995 ve Selahaddin Eyyubi Anadolu İmam- Hatip Lisesi 2012 yılından beri eğitim vermektedir. Ülkemizde ilk İmam- Hatip Liselerinin 1973 yılında eğitime başladığı göz önünde bulun-

durulduğunda Bingöl ilinin köklü bir İmam- Hatip geçmişine sahip olduğu görülmektedir.

9. ve 12. Sınıf öğrencileri, araştırmanın amaçları doğrultusunda evrene dâhil edilmemiştir. Araştırmanın örneklemini ise bu okullarda okuyan 364 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden tabaka örnekleme ve küme örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. 10. ve 11. Sınıf öğrencilerinin evreni temsil düzeylerini arttırmak için bu sınıf düzeyleri ayrı tabakalar olarak düşünülmüş ve bu sınıf düzeylerindeki sınıf şubeleri de kümeler olarak kabul edilmiştir. Seçilen sınıftaki öğrencilerin tamamı örnekleme dâhil edilmiştir.

Araştırmanın örnekleme ait betimleyici bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo-1: Örneklem Grubuna Ait Bazı Betimleyici Bilgiler

Okul	10. Sınıf		11. Sınıf		Toplam
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	
Bingöl İHL	38	80	33	38	189
Selahaddin Eyyubi AİHL	30	31	0	0	61
Bingöl AİHL	37	38	20	19	114
Toplam	105	149	53	57	364

Araştırmaya katılan 217 (% 59,6) öğrenci İmam-Hatip Lisesinde okumanın kendi tercihi olduğunu, 147 (% 40,4) öğrenci ise bu okulda okumanın kendi tercihi olmadığını belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Öğrenci Bilgi Formu: Bu form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Araştırmanın amacını oluşturan değişkenlerle ilgili bilgi almak amacıyla hazırlanmıştır. Öğrencilerin kolaylıkla anlayıp cevap verebilecekleri 12 sorudan oluşmaktadır.

Dinî Sorumluluk Ölçeği: DSÖ, Kaya (2000) tarafından geliştirilen, Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte 22 tanesi olumsuz yargı, 21 tanesi olumlu yargı ifade eden 43 madde bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek

puan 215, en düşük puan ise 43'tür. Ölçekten alınan toplam puanın 215'e yaklaşması, dinî sorumluluk düzeyinin arttığını göstermektedir. Araştırmacının 500 öğrenci ile yaptığı çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.73 olarak saptanmıştır. Bizim araştırmamızda ise Cronbach Alpha katsayısı 0.86'dır. Ölçeği geliştiren araştırmacının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları da göz önünde bulundurularak ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Uygulamadan elde edilen veriler SPSS 20 paket programında düzenlenmiş ve aynı programla analiz edilmiştir. Analizde frekans ve yüzde dağılımları ile birlikte farklı gruplardan elde edilen veri değerlerinin ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için kullanılan (Can, 2014: 115) 'Bağımsız Değişkenli t Testi' (Independent Samples t Test) kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Tablo-2: Dinî Sorumluluk Puanlarına Ait Bulgular

	N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	S
Dinî Sorumluluk Düzeyi	364	115	215	176,18	19,90

Tablo-2'de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin dinî sorumluluk ölçeğinden aldıkları puanlar, 115 ile 215 puan aralığındadır. Bu öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri 176,18'dir. Alınan puanların standart sapması da 19,9 olarak saptanmıştır. Buna göre İmam- Hatip Liselelerinde okuyan öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri ile cinsiyet, okuduğu okulun kendi seçimi olup olmadığı, sınıf düzeyi ve lise türü değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak için 'Bağımsız Değişkenli t Testi' (Independent Samples t Test) kullanılmıştır. Elde edilen veriler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo-3: Cinsiyetin Dinî Sorumluluk Düzeyi Üzerindeki Etkisine Ait Bulgular

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Kız	158	178,12	17,46	362	1,73	,085
Erkek	206	174,68	19,82			

Cinsiyet değişkeni, araştırmaya katılan öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır ($p>.05$). Kız öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri ($\bar{X}=178,12$), erkek öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinden ($\bar{X}=174,68$) daha yüksektir. Ancak bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık değildir.

Tablo-4: Okuduğu Okulun Kendi Seçimi Olup Olmamasının Dinî Sorumluluk Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Kendi Seçimi	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Evet	217	180,34	16,75	362	5,3	,000
Hayır	147	170,02	20,20			

Öğrencilerin okudukları okulu kendi seçimleri olup olmadığı, öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmuştur ($p<.05$). Okuduğu okulu kendisi seçen öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri ($\bar{X}=180,34$), okudukları okulu kendileri seçmeyen öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinden ($\bar{X}=170,02$) daha yüksek olup, bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlı bir farklılıktır. Bu sonuca göre, İmam- Hatip Lisesine kendi seçimi doğrultusunda giden öğrencilerin, bu okullara kendi istekleriyle gitmeyen öğrencilere göre daha yüksek bir dinî sorumluluğa sahip oldukları söylenebilir.

Tablo-5: Sınıf Düzeyinin Dinî Sorumluluk Düzeyine Etkisine Ait Bulgular

Sınıf	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Lise 2	254	177,27	19,00	362	1,69	,092
Lise 3	110	173,64	18,45			

Sınıf düzeyi değişkeni, araştırmaya katılan öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır ($p>.05$). Lise 2. Sınıf öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeyleri ($\bar{X}=177,27$), lise 3. sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerinden ($\bar{X}=173,64$) daha yüksektir. Ancak bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık değildir. Bu sonuca göre İmam-Hatip Lisesinde okuyan 2. sınıf ve 3. sınıf öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeylerinin anlamlı olarak farklı olmadığı söylenebilir.

Tablo-6: Lise Türü Değişkenin Dinî Sorumluluk Düzeyine Etkisine Ait Bulgular

Lise Türü	N	\bar{X}	S	sd	t	P
İHL	189	174,30	18,33	362	1,98	,049
A.İHL	175	178,20	19,32			

Öğrencilerin okuduğu lise türü, öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmuştur ($p<.05$). Anadolu İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri ($\bar{X}=178,20$), İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinden ($\bar{X}=174,30$) daha yüksek olup, bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlı bir farklılıktır. Bu sonuca göre, Anadolu İmam-Hatip Liselerine devam eden öğrencilerin İmam-Hatip Liselerine devam eden öğrencilere göre daha yüksek bir dinî sorumluluğa sahip oldukları söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Dindarlık din eğitimi, din psikolojisi ve din sosyolojisi gibi alanların ortak çalışma konularından biridir. Dindarlığın göstergelerinden biri olarak kabul edilen dinî sorumluluk da birçok çalışmada, farklı yönleriyle ele alınan bir konudur. Ülkemizin din adamı ihtiyacını karşılamak için kurulan İmam- Hatip Liseleriyle ilgili akademik çalışmalar da son dönemde artış göstermektedir. İmam- Hatip Lisesi öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeylerinin incelendiği bu çalışmada da öğrencilerin dinî sorumluluklarıyla ilgili bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Cinsiyet, bireyin davranış şeklini, duygusal durumunu, karar verme süreçlerini kısaca kişiliğini etkileyen bir değişkendir. Ergenlik çağındaki bireylerde bu etki daha açık bir şekilde görülmektedir. Buna bağlı olarak

bu araştırmada da cinsiyetin dinî sorumluluk üzerinde önemli bir değişken olup olmadığı saptanmaya çalışılmış ve kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kaya (2000) tarafından 500 öğrenci ile yapılan bir başka çalışmada da kız ve erkek öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Doğan (2006) tarafından yapılan bir çalışmada ise erkeklerin beş vakit namaz kılma oranlarının kızlara oranla düşük olduğu; ancak oruç tutma davranışında kızlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Özudođru (2003) da yaptığı çalışmada kız ve erkek öğrencilerin beş vakit namaz kılma noktasında farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmamızda öğrencinin okuduğu sınıf bir diğer değişken olarak ele alınmıştır. Araştırma bulgularına göre lise ikinci sınıf öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeyleri ile lise üçüncü sınıf öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. TİMAV (Türkiye İmam- Hatipliler Vakfı) tarafından 2012 yılında yapılan kapsamlı bir araştırmanın sonuçlarına göre İmam- Hatip Lisesi öğrencileri genel olarak sorumluluk sahibi ve ibadetlerine düşkün öğrenciler olarak nitelendirilmiştir. Aynı zamanda İmam- Hatip Liseleri dindar neslin yetiştiği ve dinî kültür takviyeli eğitim kurumları olarak tanımlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin iki veya üç yıldır bu kurumda eğitim gördükleri göz önünde bulundurulduğunda çıkan sonuç anlam kazanmaktadır.

Araştırmanın bir diğer değişkeni de öğrencilerin okudukları lise türüdür. Bu değişkenle ilgili bulgular incelendiğinde Anadolu İmam- Hatip Lisesine giden öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinin, normal İmam- Hatip Lisesine giden öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyinden anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Anadolu İmam- Hatip Liseleri, merkezî tercih ve yerleştirme yoluyla öğrenci alan eğitim kurumlarıdır. Buna bağlı olarak bu kurumlarda okuyan öğrencilerin akademik başarıları da normal İmam- Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin akademik başarılarından daha yüksektir. Nitekim Anadolu İmam- Hatip lisesine kendi tercihi doğrultusunda gelen öğrencilerin oranı, normal İmam- Hatip Liselerine kendi tercihleriyle gelen öğrencilerin oranına göre daha yüksektir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 60'ı İmam-hatip lisesinde oku-

manın kendi tercihleri olduğunu belirtmiştir. Özüdoğru'nun 2003 yılında yaptığı bir araştırmada bu oran %66.5; Doğan (2006) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise % 70 olarak saptanmıştır. Öğrencinin okuduğu okula kendi isteği ile gelmiş olması dinî sorumluluk düzeyini etkileyen bir diğer değişken olarak saptanmıştır. Nitekim seçim yapma özgürlüğü ile sorumluluk düzeyinin ilişkisi birçok araştırmada da ortaya konmuştur. Bu araştırmada da kendi seçimi sonucunda İmam- Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri kendi seçimleri doğrultusunda okumayan öğrencilerin sorumluluk düzeylerine göre anlamlı olarak yüksek çıkmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda İmam- Hatip Lisesi öğrencilerinin dinî sorumluluklarıyla ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır.

a. İmam- Hatip Lisesi öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeyleri yüksektir (176,2).

b. Kız ve erkek öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri farklı değildir.

c. Lise ikinci ve lise üçüncü sınıf öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeyleri farklı değildir.

d. Anadolu İmam- Hatip Lisesi öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeyleri, normal İmam- Hatip Lisesi öğrencilerinin dinî sorumluluk düzeylerinden daha yüksektir.

e. İmam- Hatip Lisesi öğrencilerinin büyük çoğunluğu, bu okullarda kendi tercihleri doğrultusunda okumaktadırlar.

f. Kendi tercihi doğrultusunda İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin dinî sorumluluk düzeyleri, bu okullarda kendi tercihleri doğrultusunda okumayan öğrencilerin dinî sorumluluk düzeylerinden daha yüksektir.

Kaynakça

Kuran-ı Kerim.

Alagöz, Muhittin, "Eğitim Sistemi İçerisinde İmam-Hatip Liselerinin Yeri", *II. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri*, 572-579, Ankara 203.

Can, Abdullah, *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2014.

Doğan, Ahmet, 1997 Yılından Sonraki Dönemde İmam- Hatip Liselerindeki Gelişmeler (Adana Örneği), (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2006.

Draz, Muhammed Abdullah, Sorumluluk: İslam'ın İnsana Verdiği Değer, (trc. Nurreddin Demir), Kayıhan Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul 2004.

Güran, Kemal, "İmam-Hatip Okullarının Türkiye'ye Kazandırdıkları", Her Yönüyle Tevfik İleri, 91-109, Ankara 1995.

Foulquié, Paul, Pedagoji Sözlüğü, Sosyal Yayınları, İstanbul 1994.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2012). T.C. Resmi Gazete, 6287, 30 Mart 2012.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun. (1997). T.C. Resmi Gazete, 23084, 18 Ağustos 1997.

Karasar, Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara 2010.

Kaya, Feyza, 15-16 yaş İmam-Hatip Lisesi Ergenlerinde Sorumluluk ve Dinî Sorumluluk Seviyelerinin İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000.

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği (2013). T.C. Resmi Gazete, 28758, 7 Eylül 2013.

Öcal, Mustafa, "Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri", Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, VI, 201-254, İstanbul 1999.

Özcan, Faruk, Tüm Tartışmaların Odağı Okul: 4+4+4 İmam Hatip, Toplumsal Yayıncılık, İstanbul 2012.

Özüdoğru, Halide Nur, İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Dini İnanç ve Tutumları İle Sosyo-Kültürel Beklenti ve Sorunları, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2003.

Türkiye Diyanet Vakfı, İlmihal -I- İman ve İbadetler, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012.

Yılmaz, Hakkı, "Eğitim Sistemi İçerisinde İmam-Hatip Liselerinin Yeri ve Tarihçesi", II. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri, 519-541, Ankara 2003.